

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

ДИПЛОМНИХ РОБІТ

для студентів спеціальності

7.03051004 «Управління безпечністю та якістю товарів»

Харків

ХДУХТ

2014

*Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ХДУХТ
заборонено*

Укладачі: к.т.н., проф. Одарченко Микола Семенович
д.т.н., доц. Одарченко Андрій Миколайович
асист. Соколова Євгенія Борисівна

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри товарознавства, управління
якістю та екологічної безпеки, протокол № __ від _____ 2014 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету товарознавства і
торговельного підприємництва ХДУХТ, протокол №__ від _____ 2014 р.

ЗМІСТ

1. Загальні положення	4
2. Керівництво дипломною роботою	5
3. Оцінювання рівня якості підготовки	6
4. Організація виконання дипломної роботи	8
5. Вимоги до змісту і структури дипломної роботи	9
5.1. Загальні вимоги та структура дипломної роботи	13
5.2. Зміст	14
5.3. Основні частини дипломної роботи	14
5.4. Висновки	18
5.5. Список використаних джерел	19
5.6. Додатки	20
6. Правила оформлення дипломної роботи	20
6.1. Загальні вимоги до оформлення	20
6.2. Нумерація	22
6.3. Подання текстового матеріалу	24
6.4. Ілюстрації	27
6.5. Таблиці	29
6.6. Формули	31
6.7. Посилання	32
6.8. Додатки	34
7. Підготовка до захисту дипломної роботи	35
8. Список рекомендованої літератури	40
9. ДОДАТКИ	43

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

В результаті вивчення дисципліни «Управління безпечністю та якістю товарів» студенти отримують знання сучасних систем міжнародних стандартів управління якістю певного товару або послуги, застосовувати процесний підхід у створення системи якості товарів та послуг, організовувати документування елементів системи управління якістю. вдосконалювати діючу систему якості та інші вміння.

Дипломна робота є підсумковою кваліфікаційною роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння студентом теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю на первинних посадах відповідно до узагальненого об'єкта діяльності.

Метою виконання дипломної роботи є осмислення проблеми, предмета й об'єкта наукового дослідження, оволодіння методами досліджень, застосування теоретичних знань і практичних навичок для вирішення конкретних завдань щодо управління асортиментом, забезпечення безпечності та якості товарів у процесі товароруку, впровадження систем управління безпечністю та якістю товарів, діяльності підприємств та установ, закладів, організацій та їх об'єднань за видами економічної діяльності відповідно до узагальненого об'єкта дослідження спеціаліста.

Дипломна робота повинна мати цілісний, логічний, доказовий і аргументований характер, містити аналіз проблеми дослідження, реальні обґрунтовані пропозиції щодо управління асортиментом, безпечністю та якістю товарів, розроблення та впровадження систем безпечності та якості продукції; бути належно оформленою і мати всі необхідні супровідні документи.

Дипломна робота виконується за матеріалами реальних об'єктів – організацій будь-якої форми власності, та їх об'єднань, які, як правило, є юридичними особами.

Дипломна робота повинна виконуватись згідно календарного плану.

Відповідно до календарних етапів студент має подавати роботу частинами на перегляд керівникові.

Виконання дипломної роботи складається з таких основних етапів:

- 1) визначення напрямку дослідження;
- 2) вибір і затвердження теми та плану дипломної роботи;
- 3) розробка завдання;
- 4) оформлення дипломної роботи;
- 5) підготовка до захисту і захист роботи.

Студент має право пропонувати тему самостійно, якщо вона розглядає актуальні питання та відображає проблематику напрямів діяльності й основних виробничих функцій та типових завдань діяльності, що формують складові професійної компетентності спеціаліста.

2. КЕРІВНИЦТВО ДИПЛОМНОЮ РОБОТОЮ

Керівництво дипломними роботами доручають кваліфікованим викладачам кафедри товарознавства, управління якістю та екологічної безпеки.

В обов'язки наукового керівника входить :

- ✓ надавати допомогу у виборі теми, розробці плану (змісту) дипломної роботи; доборі літератури, методології та методів дослідження та ін.;
- ✓ аналізувати зміст роботи, висновки і результати дослідження;
- ✓ визначати поетапні терміни виконання роботи;
- ✓ контролювати відповідності змісту роботи обраній темі, науковій і практичній самостійності виконання студентом завдань, обґрунтованості висновків і пропозицій;
- ✓ контролювати виконання дипломної роботи;
- ✓ перевіряти окремі розділи та в цілому дипломну роботу;
- ✓ доповідати на засіданнях кафедри товарознавства, управління якістю та екологічної безпеки про виконання та завершення роботи.

Керівник роботи систематично проводить консультації за окремими розділами роботи. Після виконання окремих розділів дипломної роботи студент подає їх керівнику на перевірку. Керівник роботи оцінює хід і результати виконання індивідуального плану, звертає увагу студента на наявні недоліки в роботі (оформлення, стиль написання, орфографія, зміст підрозділів, послідовність виконання тексту), але не виправляє їх сам.

Перевірені розділи студент доопрацьовує чи перероблює у відповідності до вказаних зауважень, а після закінчення узгодження з керівником оформлює згідно з вимогами, що пред'явлені до роботи.

Дипломні роботи виконуються студентами в лабораторіях кафедри товарознавства, управління якістю та екологічної безпеки, в читальних залах університету, бібліотеках міста, в комп'ютерних класах і обчислювальному центрі ХДУХТ.

3. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ

Оцінювання рівня якості підготовки студента, який здобуває освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста здійснюють члени держаної екзаменаційної комісії на основі встановлених правил, принципів, критеріїв, систем і шкали оцінювання з використанням форм і методів діагностики.

Об'єктом оцінювання є сукупність знань, умінь і навичок, набутих компетенцій, відтворених у процесі виконання та захисту дипломної роботи.

Оцінювання рівня якості вищої освіти здійснюється членами Державної екзаменаційної комісії на основі принципів: об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності, диференційованого та компетентнісного підходу з урахуванням критеріїв оцінювання набутих загальних і професійних компетенцій.

Дипломна робота як інструмент оцінювання має продемонструвати вміння:

- працювати з інформаційними джерелами (законодавчими і нормативними документами, науковою спеціальною літературою, у т.ч. виданою іноземними мовами, матеріалами Інтернет, даними статистичної та фінансової звітності);

- викладати матеріал логічно та аргументовано;

- використовувати статистичні та математичні методи аналізу досліджуваної проблеми;

- застосовувати сучасні наукові методи для проведення емпіричних досліджень;

- використовувати набуті навички для розроблення пропозицій і обґрунтування рекомендацій щодо предмета дослідження;

- узагальнювати результати та формулювати висновки щодо проведених досліджень.

Критеріями оцінювання дипломної роботи є:

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного пункту плану та теми роботи загалом;

- науковість стилю викладення;

- відсутність орфографічних і синтаксичних помилок;

- правильність оформлення роботи відповідно до вимог державних стандартів (при значних відхиленнях від установлених вимог робота може бути недопущена до захисту або це суттєво вплине на загальну оцінку).

Дипломна робота з ознаками плагіату рішенням державної екзаменаційної комісії знімається з розгляду, виставляється незадовільна оцінка.

Оцінюючи дипломну роботу, комісія враховує наукову новизну, якість наукового дослідження, практичну значимість, відповідність оформлення встановленим вимогам, уміння захистити сформульовані положення та висновки на засідання ДЕК.

Рівень якості підготовки спеціаліста визначається за національною

шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та Європейською кредитно-трансферною системою (ЄКТС) («А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»). Дипломна робота в якій розкрито тему, опрацьовано використані джерела, проаналізовано певну інформаційну та статистичну бази даних, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування допускається до захисту, але не може бути оцінена вище, ніж «задовільно».

Робота в якій надано власну оцінку використаним джерелам, самостійно проаналізовано підібраний статистичний матеріал, звітні дані підприємства/організації, на базі якого досліджувалася тема, зроблено висновки та сформульовано пропозиції, але вони не є достатньо аргументованими, може бути оцінена на «добре».

Робота, в якій наведено власну оцінку різноманітним джерелам, використано кількісні методи дослідження, побудовано формалізовану модель проблеми, зроблено власні дослідження, розрахунки і на їх основі – аргументовані висновки та обґрунтовані пропозиції, а результати цієї роботи опубліковано у наукових виданнях або матеріалах наукових конференцій, може бути оцінена на «відмінно».

Рішення щодо підсумкової оцінки приймається більшістю голосів членів ДЕК за результатами прилюдного захисту з урахуванням висновків наукового керівника та рецензента.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Дипломна робота має виконуватися відповідно до затверджених вимог календарного плану та завдання. На період виконання робіт на кафедрі товарознавства, управління якістю та екологічної безпеки складається загальний графік консультацій наукових керівників та консультантів, згідно з яким забезпечується систематична робота слухача над дипломною роботою.

Відповідно до календарних етапів студент має подавати роботу частинами на перегляд керівникові та консультантам, а у встановлений

графіком кінцевий термін подати завершену роботу на рецензування науковому керівникові. В результаті рецензування складається відгук наукового керівника.

Порушення студентом календарного плану виконання окремих розділів роботи або роботи в цілому фіксується науковим керівником, який інформує завідуючого кафедрою. Якщо завідуючий кафедрою вважає за неможливе допустити дипломну роботу до захисту через її незадовільну якість, це питання заслуховується на засіданні кафедри за участю наукового керівника. Обговорення оформлюється протоколом і подається ректору університету.

5. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Тема дипломної роботи повинна відповідати профілю фаху студента, враховувати можливості виконання її практичної і експериментальної частини. Вона повинна бути, по можливості, короткою, відповідати обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми, вказувати на мету дослідження і його завершеність.

Студент може запропонувати свою тему дипломної роботи чи вибрати з числа вказаних у наведеній нижче тематиці дипломних робіт. Тема дипломної роботи закріплюється за кожним студентом відповідно його особистої письмової заявки (Додаток А).

Студенти напряму підготовки «Товарознавство і торговельне підприємництво» спеціальності **7.03051004 «Управління безпечністю та якістю товарів»** можуть здійснювати наукові дослідження з наступних проблем:

1. Управління якістю на вітчизняних підприємствах та особливості товарознавчої оцінки (товару).

2. Статистичні методи управління якістю продукції на вітчизняних підприємствах та товарознавча характеристика якості (назва продукту).

3. Особливості розробки системи управління якістю на підприємстві (назва) та особливості товарознавчої оцінки (продукт).

4. Розвиток системи управління якістю та особливості товарознавчої оцінки (продукт).

5. Системи управління якістю продукції на (назва підприємства) та товарознавча оцінка (продукту).

6. Принципи управління якістю на підприємствах (...) промисловості та товарознавча оцінка (продукту).

7. Управління якістю продукції на підприємствах (...) промисловості та товарознавча оцінка (продукту).

8. Сучасна концепція управління якістю продукції на вітчизняних підприємствах та особливості товарознавчої оцінки (...).

9. Методика впровадження систем управління якістю на підприємстві та товарознавча оцінка (...).

10. Загальні функції управління якістю продукції на підприємствах харчової промисловості та товарознавча оцінка якості (...).

11. Удосконалення сучасних методів управління якістю продукції на підприємствах (...) промисловості та особливості товарознавчої оцінки (продукту).

12. Управління якістю і конкурентоспроможністю продукції та особливості товарознавчої оцінки (...).

13. Міжнародні системи управління якістю на підприємствах та товарознавча оцінка (...).

14. Управління якістю як фактор конкурентоспроможності продукції на (...) підприємствах та товарознавча оцінка якості (...).

15. Шляхи удосконалення систем управління якістю та безпечністю на підприємствах харчової промисловості та товарознавча характеристика (...).

16. Функціонування систем управління якістю на вітчизняних підприємствах та особливості проведення товарознавчої оцінки (...).

Зміст подають на початку дипломної роботи. Він містить найменування

та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів, висновків до розділу, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури. Приклад оформлення змісту дипломної роботи наведено нижче.

«Принципи управління якістю на підприємствах м'ясної промисловості та товарознавча оцінка якості напівкопчених ковбас»

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

- 1.1. Принципи та сутність управління якістю
- 1.2. Вимоги до системи управління якістю
- 1.3. Моніторинг ринку (продукту) в Україні

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

- 2.1. Об'єкти та предмет досліджень
- 2.2. Методи досліджень

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ М'ЯСОПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА У СФЕРІ ЯКОСТІ

- 3.1. Загальна характеристика та організаційна структура підприємства
- 3.2. Організація контролю якості продукції на м'ясопереробному підприємстві
- 3.3. Процес управління якістю на підприємстві

Висновки до розділу 3

РОЗДІЛ 4. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

- 4.1. Товарознавча оцінка обраного продукту
 - 4.1.1. Аналіз якості маркування досліджуваних зразків
 - 4.1.2. Визначення органолептичних показників якості досліджуваних зразків
 - 4.1.3. Фізико – хімічні та мікробіологічні показники якості

Висновки до розділу 4

РОЗДІЛ 5. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

- 5.1. Стисла характеристика об'єкту як споживача природних ресурсів
- 5.2. Характеристика викидів шкідливих речовин у атмосферу
- 5.3. Характеристика водопостачання та водовідведення
- 5.4. Характеристика твердих відходів
- 5.5. Характеристика антропогенного забруднення сировини та матеріалів

Висновки до розділу 5

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

«Управління якістю продукції на підприємствах м'ясопереробної промисловості та особливості товарознавчої оцінки варених ковбас»

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

- 1.1. Вітчизняний досвід управління якістю продукції
- 1.2. Організація контролю якості продукції
- 1.3. Моніторинг ринку (продукту) в Україні

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

- 2.1. Об'єкти та предмет досліджень
- 2.2. Методи досліджень

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ М'ЯСОПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА У СФЕРІ ЯКОСТІ

- 3.1. Загальна характеристика підприємства
- 3.2. Організаційна структура управління (на підприємстві)
- 3.3. Функціонування системи управління якістю на м'ясопереробному підприємстві

Висновки до розділу 3

РОЗДІЛ 4. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

- 4.1. Товарознавча оцінка обраного продукту
 - 4.1.1. Аналіз якості маркування досліджуваних зразків
 - 4.1.2. Визначення органолептичних показників якості досліджуваних зразків
 - 4.1.3. Фізико – хімічні та мікробіологічні показники якості

Висновки до розділу 4

РОЗДІЛ 5. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

- 5.1. Стисла характеристика об'єкту як споживача природних ресурсів
- 5.2. Характеристика викидів шкідливих речовин у атмосферу
- 5.3. Характеристика водопостачання та водовідведення
- 5.4. Характеристика твердих відходів
- 5.5. Характеристика антропогенного забруднення сировини та матеріалів

Висновки до розділу 5

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

5.1. Загальні вимоги та структура дипломної роботи

Дипломна робота має строго визначену структуру. Вона повинна містити такі основні елементи, розміщені в певній послідовності.

Дипломна робота складається із:

- ✓ титульного аркуша;
- ✓ завдання на дипломну роботу;
- ✓ анотації та ключових слів;
- ✓ змісту;
- ✓ переліку умовних позначень;
- ✓ вступу;
- ✓ основної частини;
- ✓ висновків та пропозицій;
- ✓ списку використаних джерел;
- ✓ додатків.

Зміст дипломної роботи визначається її темою. Рекомендований обсяг дипломної роботи – 70-90 сторінок (у т.ч. обсяг таких складових як вступ, висновки та пропозиції – до 5-6 сторінок). До цього обсягу не включено список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах + 10%. Співвідношення між теоретичною та експериментальною частинами (яка включає аналітичну) складає 1:3.

Титульний аркуш є першою сторінкою роботи та оформлюється відповідно до вимог, установлених вищим навчальним закладом (Додаток Б).

Завдання на дипломну роботу складається студентом разом з науковим керівником, науковим консультантом, підписується ними і затверджується завідувачем кафедри (Додаток В).

В **анотації** обсягом до 800 знаків зазначається прізвище та ініціали студента, назва дипломної роботи, основний зміст та результати дослідження. **Ключові слова** (слова специфічної термінології за темою, які найбільше відображають проблематику дослідження) наводяться у

називному відмінку. Кількість ключових слів – 5-7.

Анотація повинна бути написана українською, російською та однією з іноземних мов (переважно – англійською), розміщуватися на окремому аркуші разом з ключовими словами та попереду змісту.

Якщо в роботі вжито специфічну термінологію, а також використано мало відомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то **перелік умовних позначень** може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед змістом, після анотації та списку ключових слів.

5.2. Зміст

Зміст дипломної роботи відображається в плані, розробленому а допомогою наукового керівника.

У змісті роботи повинні бути передбачені (умовно) два блоки теоретичних і експериментально – практичних товарознавчих та економіко – управлінських питань: I блок – теоретико-аналітичний; II блок – експериментально-практичний.

Зміст (план) розміщується безпосередньо після переліку умовних скорочень, починаючи з нової сторінки. Зміст включає: вступ; послідовно перелічені назви усіх розділів, підрозділів, пунктів і пунктів (якщо вони мають заголовки); висновки та пропозиції; список використаних джерел; додатки.

Навпроти кожної позиції проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладання матеріалу.

5.3. Основні частини дипломної роботи

У **вступі** необхідно обґрунтувати актуальність обраної теми; вказати наукове і практичне значення; ступінь розробки відомими науковцями, які займаються проблемами з обраної тематики; чітко визначити тему,

сформувані завдання, об'єкт, предмет дослідження.

У випадку, коли вибрана проблема є достатньо розробленою у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, необхідно переконливо обґрунтувати доцільність її подальшої розробки. Якщо для аналізу обрана нова тема, то слід привести роз'яснення, чому саме вона заслуговує на увагу.

Важливе місце повинне належати методології дослідження, обраним методам і способам пошуку, збирання, аналізу інформації, що необхідна для висвітлення поставленої проблеми.

У вступі мають також зазначатися матеріали, на основі яких виконується робота та повинна бути надана характеристика об'єкту дослідження.

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та шляхів розв'язання проблеми, обґрунтування необхідності дослідження для підприємств та організацій.

Мета та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Об'єкт дослідження визначається разом з вибором теми і є товаром, послугою, підприємством.

Предмет дослідження міститься в межах проблемного об'єкта, який потребує вирішення.

Наукова новизна повинна містити результати самостійного аналітичного та експериментального характеру.

Практична значущість повинна відображати можливість упровадження в діяльність підприємств, установ, організацій результатів власних досліджень.

Апробація роботи повинна містити назви статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступити на науково-практичних конференціях.

Зміст **основної частини** дипломної роботи присвячується теоретико-методологічним аспектам обраного об'єкта та предмета досліджень.

Теоретичне обґрунтування має визначати роль і місце досліджуваних явищ та процесів у формуванні безпеки та якості товарів, їх конкурентоспроможність, ідентифікації, сертифікації, у комерційній та зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів економічних відносин.

Розглядаються загальнотеоретичні підходи до теми з використанням сучасних літературних джерел щодо досліджуваної проблеми, а також питання з висвітлення теоретичних основ товарознавства, пов'язаних з маркетинговими дослідженнями (монографії, наукові статті, матеріали конференцій, інтернет ресурси тощо), у тому числі іноземних авторів; обов'язковим є порівняння різних точок зору, використання статичних відомостей (із посиланням на джерела).

В *аналітичній частині* надається аналіз ринку певного товару, регуляторний вплив держави і його значення у формуванні товарного ринку, аналіз нормативно-правової бази, що визначає порядок випуску товарів у вільний обіг, динаміку товарного забезпечення ринку за певний період та інше. Ця частина може містити аналіз вітчизняних та міжнародних вимог до безпеки та якості досліджуваного товару, а також систематизовані дані щодо властивостей об'єкта досліджень. За змістом цей розділ є аналітичним підґрунтям виконання досліджень і повинен бути органічно поєднаним з наступними розділами.

У результаті аналітичного огляду визначається перелік чинників, що є вирішальними у формуванні ринку товарів та послуг гарантованого рівня безпеки та якості, спонукають до внесення змін у чинні нормативні документи, сприяють підвищенню керованості процесів формування безпеки та якості товарів та послуг.

На основі наявної інформації студент узагальнює результати аналітичних досліджень і робить висновок наприкінці розділу про необхідність вирішення проблемних питань.

Наведений аналіз стану проблеми як в теоретичному, так у аналітично-правовому аспектах, повинен містити обов'язкові посилання на джерела

інформації (зі списку використаних джерел).

Написання роботи потребує використання статичних даних, нормативно-правових документів, довідкової та спеціальної літератури, тому бажано доповнювати систематизовану інформацію таблицями, графіками, діаграмами з подальшим їх аналізом у основному тексті роботи.

Експериментальна частина роботи містить власні товарознавчі та економічні дослідження студента, який повинен виявити вміння самостійно їх проводити та аналізувати результати. Обґрунтовують вибір об'єктів та методів, подається схема досліджень, наводяться результати експериментальних досліджень. У роботі наводяться докази наукової гіпотези, методологія експерименту, зазначаються методи, що використовуються, аналізуються основні показники діяльності підприємства відповідно до предмета дослідження.

Об'єктом роботи є товар, що виробляється, реалізується на підприємстві або задіяний у комерційній діяльності, експериментному чи ідентифікаційному дослідженні, виробниче середовище, матеріальні потоки, ресурсне забезпечення та канали розподілу підприємств. Доцільним є надання товарознавчої оцінки товару та стислої характеристики підприємства (установи, об'єднання тощо), експертної установи, за матеріалами яких здійснюється дослідження. Цей розділ повинен містити такі основні відомості про підприємство: форму власності, організаційно-правову форму, основні економічні показники діяльності, матеріально-технічну базу, чисельність працюючих, політику у сфері безпечності та якості, оцінку і шляхи вдосконалення існуючої або можливість створення системи управління безпечністю та якістю, схему організаційної структури, **організацію охорони праці** тощо.

У розділі «Методи дослідження» наводяться методи, за допомогою яких вивчали об'єкт.

Якщо методи є стандартними, то наводиться лише їх суть з посиленням на стандарт. При використанні нових методів, їх обов'язково слід описати і

зробити посилання на джерело. В роботі наводять тільки ті методики і методи, що безпосередньо використані в роботі.

Розкриваються поняття щодо оцінки товару, зокрема, споживчих властивостей. Асортименту, безпечності та якості, а також визначення рівня конкурентоспроможності, позиціонування товару. Виявляються споживні переваги, аналізуються результати щодо ідентифікації, якості, безпечності, експертних та сертифікаційних досліджень товарів тощо.

Цей розділ також містить аналіз діяльності підприємств – об'єкт досліджень з питань організації виробництва, управління безпечністю та якістю, комерції, маркетингу, логістики, мерчандайзингу тощо.

Результати власних досліджень оформлюються у вигляді таблиць, графіків, рисунків з їх детальним аналізом. Студент повинен дати оцінку повноті вирішення поставлених завдань, достовірності одержаних результатів, характеристиці досліджуваного об'єкта.

Дипломну роботу оформлюють відповідно до вимог ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення». Захист дипломної роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії.

5.4. Висновки

Перед тим як робити висновки – стисле викладання одержаних результатів дослідження - необхідно перевірити завершеність кожної окремої частини роботи і слушність аргументації всієї роботи в цілому. Лише після цього слід формулювати висновки щодо суті поставленої проблеми, практичного значення і використання одержаних результатів.

Висновки повинні містити оцінку результатів з точки зору їх відповідності меті та завданням роботи. Вони складаються з викладу основних результатів дослідження та основних заходів щодо ефективного вирішення питань, які розглядалися в дипломній роботі.

У *висновках та пропозиціях* містяться підсумки проведеного повного дослідження, основні наукові та практичні результати, рекомендації щодо їх науково-практичного використання.

Висновки оформляються відповідно до поставлених завдань.

Висновки в кінці роботи не повинні підмінюватися механічним підсумуванням висновків, що знаходились в кінці розділів, а мають містити те нове, суттєве, що становить підсумкові результат досліджень, які часто подаються у вигляді певної кількості пронумерованих абзаців. Їх послідовність визначається логікою побудови досліджень дипломної роботи.

Власні пропозиції щодо розв'язання проблемних питань відповідного об'єкта досліджень повинні кореспондуватися в висновках.

5.5. Список використаних джерел

До *списку використаних джерел* слід включати джерела, на які у тексті є посилання. Список складається з нормативних актів, нормативних документів, вітчизняної та зарубіжної наукової та спеціальної літератури, фахових видань, електронних ресурсів. До нього не включаються підручники, навчальні посібники. Вимоги до оформлення списку використаних джерел наведено в ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліотечний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Використані джерела рекомендується розміщувати в порядку згадування джерел у тексті за їх наскрізною нумерацією. Однак це не виключає інші способи, зокрема, абетковий – за алфавітом прізвищ авторів або назв творів, він найзручніший для користування.

При складанні списку використаних джерел слід зважати на певні правила. До списку входять:

- офіційні документи, які публікуються від імені держаних або громадських організацій, установ і відомств і свідчать про актуальність

досліджуваної теми;

- основні праці провідних спеціалістів у даній галузі;
- праці авторів, що відбивають усі точки зору на вирішення проблеми.

5.6. Додатки

У *додатках* наводяться допоміжні матеріали: копії документів, витяги із нормативних актів і документів, звіти, окремі інструкції/положення/правила, результати соціологічних опитувань, громіздкі таблиці, рисунки тощо.

Безпосередньо у тексті дипломної роботи необхідно розміщувати посилання на додатки.

У змісті дипломної роботи можна вказувати як першу сторінку додатків, так і кожен з додатків, які є в роботі.

6. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

6.1. Загальні вимоги до оформлення

При друкуванні дипломної роботи слід пам'ятати, що для зручності сприйняття на одній сторінці має бути 3 – 4 абзаци. Текст дипломної роботи треба старанно вчитати та перевірити на грамотність.

Дипломну роботу друкують за допомогою комп'ютера на одній сторінці аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297мм), до тридцяти рядків на сторінці, що містить 1600 – 1700 друкованих знаків. Один авторський аркуш налічує 40 000 знаків і містить приблизно 24 сторінки дипломної роботи. Сучасні комп'ютерні тестові редактори самостійно регулюють кількість знаків у рядку. Можна також використовувати папір формату у межах від 203 x 288 до 210 x 297 мм і подавати таблиці та ілюстрації на

аркушах формату А3.

Рекомендований обсяг роботи – 70 – 90 сторінок. До цього обсягу не включають список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

Текст дипломної роботи друкують, залишаючи поля таких розмірів: лівий – не менше 30 мм, правий – не менше 1,5 мм, верхній – не менше 20 мм, ніжній – не менше 20мм. Текст набирається шрифтом Times New Roman, 14 кегль, масштаб 100%, звичайний, абзац 1,0-1,25 см, міжстрочковий інтервал 1,5 стандарт, текст без переносів.

Шрифт друку має бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту дипломної роботи має бути однаковою.

Вписувати в текст дипломної роботи окремі іноземні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту має бути наближеною до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявлено в процесі написання дипломної роботи, можна виправити підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на те саме місце або між рядками виправленого тексту (фрагмента малюнку) машинописним способом. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Текс основної частини дипломної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин дипломної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» друкуються великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного

відступу в розряді підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовку пункту) за текстом має дорівнювати 3 – 4 інтервалам.

Кожну структурну частину дипломної роботи треба починати з нової сторінки.

6.2. Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без значка №.

Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок дипломної роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляється у правому нижньому куті сторінки без крапки в кінці.

Зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумеруються у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з розділу і порядкового номера підрозділу, між ними ставиться крапка. В кінці підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку має бути заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер розділу складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера має бути стояти крапка, наприклад «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку – заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами,

як пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати у дипломній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються, вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і та таблиці, які розміщені на окремих сторінках дипломної роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках.

Ілюстрації позначаються словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатки.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис.1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в дипломній роботі подану одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщується напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в дипломній роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частин таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз права над першої частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл.. 1.2».

Формули в дипломній роботі (якщо їх більше одної) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номеру розділу і порядкового номеру формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номер формули

пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують додаткові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітка» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1. ...

2. ...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

6.3. Подання текстового матеріалу

Текстовий матеріал дипломної роботи вельми різноманітний. До нього (крім розглянутих вище елементів) належать складові числівники, літерні позначення, цитати, посилання, переліки та ін., тобто те, що при оформленні дипломної роботи потребує знання особливих техніко-орфографічних правил.

У дипломній роботі використовуються, як правило, цифрова та словесно-цифрова форма запису інформації, зокрема *кількісні числівники*.

Прості кількісні числівники, якщо при них немає одиниць виміру, пишуться словами. Наприклад: п'яти таблиць (не: 5 таблиць), *на трьох зразках* (не: на 3 зразках).

Складні кількісні числівники пишуться цифрами, за винятком тих, якими починається абзац (такі числівники пишуться словами). Числа зі скороченим позначенням одиниць виміру пишуться цифрами, наприклад *7л*, *24 кг*. Після скорочення «л», «кг» та ін.. крапка не ставиться.

Якщо кілька чисел стоять один за одним в тесті, скорочена назва

виміру ставиться тільки після останньої цифри. Наприклад: *3, 14 та 25 кг.*

Кількість числівників узгоджується з іменниками в усіх відмінкових формах, крім називного і знахідного відмінків. Наприклад: *від п'ятдесяти гривень* (род. відм.), *шістдесяти бібліотекам* (дав. відм.) та ін. у формах називного та знахідного відмінків числівники керуються іменниками. Наприклад: *є п'ятдесят* (на. відм.) *публікацій* (род. відм.), *одержати п'ятдесят* (знах. відм.) *публікацій* (род. відм.).

Кількісні числівники при запису їх арабськими цифрами подаються без нарощення (відмінкових закінчень), якщо вони супроводжуються іменниками. Наприклад: *на 20 сторінках*(не: на 20-ти сторінках).

При написанні порядкових числівників треба додержуватись таких правил. Прості та складні числівники пишуться словами. Наприклад: *третій, тридцять четвертий, двісті шостий*. Винятком є випадки, коли написання порядкового номера обумовлено традицією, наприклад: *4-й Український фронт*.

Числівники, що входять до складних слів, у наукових текстах пишуться цифрами. Наприклад: *15-томне видання, 30-відсотковий обсяг*. Останніми роками все частіше використовуються форми без нарощування відмінкового закінчення, якщо контекст не припускає ніяких подвійних тлумачень, наприклад: *у 3% обсязі*.

Порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, мають відмінкові значення. При запису після риски пишуть: а) одну останню літеру, якщо вони закінчуються на голосний (крім «о» та «у») або на приголосний звук; б) дві остання літери, якщо закінчуються на приголосний та голосний «о» чи «у». Наприклад: *третьа декада – 3-я декада* (не: 3-тя), *п'ятнадцятий день – 15-й день* (не: 15-ий), *десятого класу - 10-го класу* (не: 10-о або 10-ого).

При переліку кількох порядкових числівників відмінкове закінчення ставиться тільки один раз. Наприклад: *товари 1 то 2-го сорту*.

Після порядкових числівників, позначених арабськими цифрами, якщо

вони стоять після іменника, до якого відносяться, відмінкові закінчення не ставляться. Наприклад: *у розділі 3, на рис.2.*

Так само, без відмінкових закінчень, записуються порядкові числівники римськими цифрами для позначення порядкових номерів століть, кварталів, томів, видань. Наприклад: *XXI століття* (не: *XXI-ше століття*).

У дипломних роботах часто зустрічаються *скорочення*. Це частина слова або усічене ціле слово. Такий скорочений запис слів і словосполучень використовується для зменшення обсягу тексту з метою дати максимум інформації. Скорочення слів здійснюється відповідно до ДСТУ 3582-97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила». Для утворення скорочень слів використовують три основних способи: 1) залишається тільки перша (початкова) літера слова (*рік – р.*); 2) залишається частина слова, відкидається закінчення та суфікс (*рисунок – рис.*); 3) пропускається кілька літер у середині слова, замість яких ставиться дефіс (*університет – ун-т*).

У науковому тексті трапляються такі види скорочень: 1) літературні аббревіатури; 2) складноскорочені слова; 3) умовні графічні скорочення за частинами слів та початковими літерами.

Літерні аббревіатури складаються з перших (початкових) літер повних найменувань і розподіляються на: а) такі, що читаються за назвами літер (*США, ФРН*); б) такі, що читаються за звуками, позначеними відповідними літерами (*ВАК – Вища атестаційна комісія*).

Крім загальноприйнятих літерних аббревіатур використовуються запроваджені авторами літерні аббревіатури, які скорочено позначають якість поняття із відповідної галузі знань.

Іншим видом скорочень є *складноскорочені слова*, які складаються із поєднання: 1) усічених та повних слів (*профспілка – професійна спілка*); 2) тільки усічених слів (*колгосп – колективне господарство*). У наукових текстах крім загальноприйнятих складноскорочених слів використовуються також складноскорочені слова, розраховані на вузьке коло спеціалістів.

6.4. Ілюстрації

Ілюструвати дипломну роботу необхідно виходячи із загального задуму. Слід виключати ілюстрації випадкові, що пояснюють другорядні деталі тексту. Кожна ілюстрація має відповідати текстові, а текст – ілюстрації.

Ілюстрація має бути чітко відтворена (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації слід виконувати чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері (рис.1).

Рисунок 1.1 – Модель системи управління якістю

Рис. 1 – приклад оформлення ілюстрованого матеріалу в дипломній роботі

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідністю ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (під рисунковий надпис).

Підпис під ілюстрацією зазвичай має основні чотири елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знаку номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного;
- експлікація, яка будується так: деталі сюжету починаються цифрами, які виносяться у підпис, супроводжуючи їх текстом. Треба зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Приклад:

Рис. 1.24. Схема розміщення елементів касети:

- 1 – розмотувач плівки;
- 2 – сталеві ролики;
- 3 – провідний валик;
- 4 – опорні стояки.

В дипломній роботі слід застосовувати лише штрихові ілюстрації і оригінали фотознімків.

Фотознімки розміром, меншим за формат А4, наклеюють на стандартні аркуші білого паперу формату А4.

У тексті до ілюстрацій роблять посилання, що містять порядкові номери, під якими ілюстрації розміщені в дипломній роботі.

Основними видами ілюстрованого матеріалу в дипломній роботі є: креслення, технічний рисунок, схема, фотографія, діаграма, графік.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в

яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому числі, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання в вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1)» або зворот типу: «...як це видно з рис. 3.1» або «...як це показано на рис. 3.1».

6.5. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, слід оформлювати у вигляді таблиць (рис. 2).

Таблиці є способом подання інформації при якому цифровий або текстовий матеріал групується в колонки, відокремлені одна від одної вертикальними і горизонтальними лініями.

Розрізняють *аналітичні* і *неаналітичні* таблиці. Перші таблиці є результатом обробки та аналізу цифрових показників.

Після таких таблиць, як правило, роблять узагальнення як нове (одержане з аналізу) знання. Воно уводиться в тексті словами: «таблиця дає змогу зробити висновок, що ...» та ін.. такі таблиці дають змогу виявити і сформулювати певні закономірності. В неаналітичних таблицях розміщують, як правило, необроблені статистичні дані, необхідні лише для інформації або констатації.

При оформленні таблиць пишеться слово «Таблиця», в правому верхньому куті, потім ставиться номер таблиці. Нижче, по центру ставиться її назва, і розміщується безпосередньо сама таблиця.

У таблиці допускається скорочення, всі цифри повинні знаходитися один під одним (одиниці під одиницями,, десятки під десятками і так далі). Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Якщо таблиця займає дві і більше сторінок, то обов'язково потрібно нумерувати граfi, щоб на наступній сторінці не повторювати оформлення колонок.

Рис. 2 – структура таблиці

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони становлять одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не меншою 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блока дипломної роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головну, в другому випадку – бокові.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при

першому повторенні його заміняють словами «Те саме», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не слід. Якщо цифрові або інші дані в будь-якому рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

Вміщувати в дипломну роботу слід тільки ті таблиці, котрі важко передати текстом (результати експериментальних спостережень, порівняння розбіжностей, докладні довідкові дані та ін..).

6.6. Формули

Деякі особливості має подання формул. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший крок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Наприклад:

$$q_1 = \frac{P_t - P_{2pt}}{P_{em_t} - P_{2pt}}, \quad (1.1)$$

Де:

P_t – значення показника;

P_{gr_t} – значення мінімального (максимального) граничного показника;

P_{em_t} – значення еталонного показника.

Рівняння і формули слід виділяти з тексту вільними рядками. Вище і нижче кожної формули потрібно залишати не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x) і ділення (:).

Нумерувати слід лише найважливіші формули, на які є посилання в поданому тексті.

6.7. Посилання

Дипломну роботу як кваліфікаційну роботу оцінюють також за рівнем бібліографічного апарату, який є ключем до джерел, використаних студентом при її написанні. Бібліографічний апарат представлено цитування, посиланнями і списком використаних джерел.

Оформлення цитат. Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору наводять цитати. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування цитат:

- текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій графічній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяють лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується також вираз «так званий»;
- цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то від не зберігається;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладанні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично

точним у викладанні думок втора, коректним щодо оцінювання його висновків і давати відповідні посилання на джерело;

- цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо те, і те знижує рівень наукової праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;

- якщо необхідно виявити ставлення автора дипломної роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

- якщо автор дипломної роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робить специфічне застереження, тоді після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора дисертації, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – Н.К.), (підкреслено мною. – Н.К.), (розрядка моя. – Н.К.).

Коли використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел, які мають велику кількість сторінок, тоді посилання необхідно точно вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул джерела, на яке дано посилання в дипломній роботі.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю, розглядуваний або згадуваний у тексті дипломної роботи інший документ (його частина або групи документів), необхідних для їх загальної характеристики, ідентифікації і пошуку.

При написанні дипломної роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали з яких наводяться у дипломній роботі, або на ідеях і висновках яких розробляться проблеми, завдання, питання дипломної роботи. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, надають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, обсяг, інші вхідні дані. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тому разі, коли в них наявний матеріал, який не

включено до останнього видання, або коли студент хоче показати еволюцію в поглядах автора.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, у посиланні необхідно точно вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в дипломній роботі.

Посилання в дипломній роботі на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділення двома квадратними дужками, наприклад: «... у працях [1 – 6]...».

Допускається наводити посилання на джерела у висновках, при цьому оформлення посилання має відповідати його бібліографічному описові за переліком посилань із зазначенням номера. Наприклад, цитата в тексті:

«60-ті роки характеризувалися високими середньорічними темпами приросту національного доходу – 7,8 відсотка, витратами на науку з державного бюджету – 11,2 відсотків, чисельністю наукових працівників – 6,9 відсотка» [12].*

Відповідний опис у переліку посилань:

12. Оніпрієнко В.І. Історія української науки XIX – XX століть: Навч. Посіб. – К., 1998. – С. 215 – 216. Відповідне посилання виноска:

**[12] Оніпрієнко В.І. Історія української науки XIX – XX століть: Навч. Посіб. – К., 1998. – С. 215 – 216.*

Посилання на ілюстрації дипломної роботи позначають порядковим номером ілюстрації, наприклад: «рис. 1.1»; посилання на формули – порядковим номером формули в дужках. Наприклад, «... у формулі (3.2)». На всі таблиці дипломної роботи повинні бути посилання в тексті. При цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «... в табл.. 1.4».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл.. 1.4».

6.8. Додатки

Додатки оформляють як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті дипломної роботи.

Кожний такий додаток має починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток__» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, наприклад, додаток А, додаток Б та ін.. Рекомендують не використовувати літери Г,Є,І,Ї,Й,О,Ч,Ь для позначення додатків.

Текст кожного додатка за необхідності має бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У такому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку. Наприклад: А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – підрозділ 3.1. додатка В.

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула А.1 – перша формула додатка А.

Після того як дипломна робота написана і відповідним чином оформлена, студент повинен здійснити самоперевірку роботи на відповідність її вимогам до дипломних робіт.

7. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Оцінювання рівня якості підготовки спеціаліста здійснюють члени Державної комісії на основі встановлених правил, принципів, критеріїв, системи і шкали оцінювання з використанням форм і методів діагностики, вивчення у програмі державного екзамену, затверджених вченою радою ВНЗ.

Об'єктом оцінювання якості підготовки спеціаліста є сукупність знань, умінь і навичок, набутої системи компетенцій спеціалісту, відтворених у процесі вирішення комплексних кваліфікаційних завдань та/або виконання дипломної роботи.

Оцінювання рівня якості підготовки здійснюється членами Державної екзаменаційної комісії на основі принципів об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності та компетентного підходу для оцінки набутих компетенцій.

Рівень якості підготовки визначається національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS). («А», «В», «С», «D», «Е», «РХ», «Р»).

Критерії оцінювання рівня якості підготовки використовуються диференційовано залежно від форм і методів державної діагностики, визначених у програмі ДЕК ВНЗ і розроблених ВНЗ самостійно.

Підсумкова оцінка з державного екзамену є сумою оцінок кожного із завдань.

Дипломна робота спеціаліста як метод оцінювання рівня якості підготовки спеціаліста має продемонструвати вміння:

- працювати з інформаційними джерелами (законодавчою і нормативною базою, літературою, у т.ч. іноземними мовами, матеріалами глобальних інформаційних мереж, даними статистичної та фінансової звітності);
- логічно викласти матеріал;
- застосовувати методи дослідження, проводити експерименти;
- використовувати набуті навички для розроблення пропозицій і рекомендацій з предмета дослідження;
- формулювати висновки.

Захист дипломної роботи проводиться відповідно до графіка,

затвердженого деканатом, в присутності державної екзаменаційної комісії. Захист дипломної роботи регламентується «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах».

До захисту дипломних робіт допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану.

Члени комісії заздалегідь знайомляться зі змістом роботи. На захист можуть бути запрошені керівники підприємств, організацій, установ, на замовлення яких було здійснено дослідження.

Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи;
- запитання до автора;
- відповіді студента на запитання членів комісії із захисту дипломної роботи та осіб, присутніх на захисті;
- заключне слово студент а;
- рішення комісії про оцінку роботи.

Вступне слово необхідно підготувати заздалегідь у формі виступу, в якому доцільно висвітлити такі важливі питання: обґрунтування актуальності теми дослідження; мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; що вдалося встановити, виявити, довести; якими методами це досягнуто; елементи новизни у теоретичних положеннях та в практичних рекомендаціях; з якими труднощами довелося зіткнутися в процесі дослідження, які положення не знайшли підтвердження. У виступі мають міститися також відповіді на основі зауваження наукового керівника. Доповідь студента не повинна перевищувати за часом 10-15 хвилин.

Для кращого сприймання присутнім матеріалу бажано навести ілюстративний матеріал (власні таблиці, діаграми, графіки) на великих аркушах паперу або у вигляді електронної презентації.

Під час захисту дипломної роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження, а також у виступах на захисті.

Результати захисту дипломної роботи визначаються з урахуванням

якості виконання всіх частин дипломної роботи та рівня її захисту. При визначенні оцінки слід зважати на самостійність виконання роботи, новітність та сучасність наведеної у літературному огляді інформації, вміння студента пов'язувати теоретичні питання з практикою, вміння логічно мислити та робити обґрунтовані висновки стосовно результатів, що одержані у експериментальній частині роботи. Оцінка за дипломну роботу заноситься до залікової книжки студента та в екзаменаційну відомість. Оцінка за дипломну роботу заноситься до залікової книжки студента та в екзаменаційну відомість. Шкала диференційованого оцінювання результатів виконання дипломної роботи та відповідність оцінок за національною та європейськими шкалами наведено нижче.

Оцінка ECTS	Визначення	Оцінка в балах	Традиційна оцінка
A	ВІДМІННО – відмінне виконання дипломної роботи на актуальну тему, отримані результати науково обґрунтовані. Відповіді студента під час захисту свідчать про глибокі знання, формулюються правильно (за змістом, логікою та стилем)	90-100	Відмінно
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – дипломна робота та її захист відповідає ознакам оцінки «відмінно». Виявлено широкий кругозір, уміння логічно мислити. Проте у відповідях допускаються неточності, які не змінюють суті питання	82-89	Добре
C	ДОБРЕ – дипломна робота та її захист відповідає ознакам оцінки «добре». В роботі та у відповідях на запитання є певна кількість помилок	74-81	Добре
D	ЗАДОВІЛЬНО – дипломна робота та її захист відповідає в основному вимогам, які пред'являються. Однак у відповідях допускаються труднощі у встановленні практично-наслідкових зв'язків між явищами і процесами. Оперування фактами на рівні запам'ятовування	64-73	Задовільно

E	ДОСТАТНЬО – виконання дипломної роботи та її захист задовольняє мінімальним вимогам	60-63	Задовільно
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – дипломна робота та її захист не відповідають вимогам, які пред'являються, студент не знає більшої частини фактичного матеріалу, не вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами, завчив матеріал без його усвідомлення. Студент може подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням.	35-59	Незадовільно
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – дипломна робота та її захист не відповідають вимогам, які пред'являються. Студент зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену випусковою кафедрою.	1-34	Незадовільно

Кращі роботи рекомендуються на конкурси студентських робіт, а також до друку в студентських збірниках. Дипломні роботи подаються на конкурси, коли вони являють собою розробки, проведені студентами в процесі навчання, і отримані в них результати опубліковані, впроваджені в практику або в навчальний процес. При цьому учасниками конкурсу можуть бути студенти поточного навчального року або ті, хто закінчив ВНЗ у поточному навчальному році.

Захищені дипломні роботи здаються кафедрами у архів університету та зберігаються протягом 5 років.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчі акти та нормативні документи

1. Закон України «Про захист прав споживачів» №3161-IV (3161-15) від 01.12.2005 // відомості Верховної Ради України. – № 30. – С. №7, ст.84.

2. Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17 травня 2001 року № 2406-III із змінами, внесеними згідно із законом України №882 – VI від 15.01.2009 // Відомості Верховної ради (ВВР. – 2009. – №32. – С. 169.)

3. Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції» від 23 лютого 2001 року №113 // Урядовий кур'єр. – 2001. – №42. – С. 10.

4. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до органів, що здійснюють аудит та сертифікацію систем управління безпечністю харчових продуктів (ISO/TS 22003:2007, IDT): ДСТУ–П ISO/TS 22003:2009.– [Чинний від 01.01.2010.] – К.: Держстандарт України, 2010 – 14 с. – (Пробний стандарт).

5. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2008, IDT):ДСТУ ISO 9001:2009. – [Чинний від 2009–09–01.] – К.:Держспоживстандарт України, 2009. – 26 с. – (Національний стандарт України).

6. Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги (OHSAS 18001:2007, IDT): ДСТУ OHSAS 18001:2010. – [Чинний від 2011–01–01.] – К.:Держспоживстандарт України, 2010. – 17 с. – (Національний стандарт України).

7. ДСТУ ISO 9000:2001. Системи управління якістю. Основні положення та словник. – К.: Держстандарт України, 2001.

8. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 14001:2004, IDT):ДСТУ ISO 14001:2006.– [Чинний від 2006-05-05]. – К.: Держспоживстандарт України, 2010. – 27 с.(Національний стандарт України).

9. ДСТУ ISO 9001:2001. Системи управління якістю. Вимоги. – К.: Держстандарт України, 2001.

10. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга (ISO 22000:2005, IDT) :ДСТУ ISO 22000:2007. – [Чинний від 2007-08-01.] – К.: Держспоживстандарт України, 2007. – 39 с. – (Національний стандарт України).

11. ДСТУ ISO 9000:2007. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. – К.: Держстандарт України, 2007. – 23с.

12. ДСТУ ISO 9004:2001. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення якості. – К.: Держстандарт України, 2001. – 44с.

Додаткова література

1. Всеобщее управление качеством : учебник для вузов / О.П. Глудкин, Н.М. Горбунов, А.И. Гуров, Ю.В. Зорин. – М.: Горячая линия. – Телеком, 2001. – 600 с.

2. Кісель С. Порівняння національної законодавчої бази України та Європейського Союзу щодо безпечності харчової продукції/ С. Кісель // Науково-технічний журнал «ССЯ». – 2012. – № 4 (77). – С. 57-60.

3. Огвоздин В. Ю. Управление качеством. Основы теории и практики : учебн. пособие / В. Ю. Огвоздин. – М. : Дело и сервис, 2002. – 160 с.

4. Управління якістю у харчовій промисловості із врахуванням Європейського харчового кодексу і міжнародних стандартів / Михальські Торстен, Ліліє Франк, Досін Анжеліка.: Довідник. – Л.: ПАІС, 2006. – 336 с.

5. Європейські системи з якості та безпеки харчових продуктів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www. Europreserses.info/special/aether/](http://www.Europreserses.info/special/aether/).

6. Безпека продуктів харчування, відстеження та відповідальність у харчовому ланцюзі. – К.: Європейська Комісія, 2005. – 48 с.

7. Фомичев С. К. Основы управления качеством : учеб. пособие /

- С. К. Фомичев, А. А. Старостина, Н. И. Скрябина. – К. : МАУП, 2006. – 196 с.
8. Кириченко Л.С., Мережко Н.В. Основи стандартизації, метрології та управління якістю. – К.: КНТЕУ, 2008. – 367 с.
9. Басаков М. И. Сертификация продукции и услуг с основами стандартизации и метрологии : учебное пособие / М. И. Басаков. – Ростов н/д. : МарТ, 2010. – 256 с.
10. Басовский Л. Е. Управление качеством : учебник / Л. Е. Басовский, В. Б. Протасьев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 212 с.
11. Бичківський Р. Управління якістю : навч. посібник / Р. Бичківський. – Л. : ДУ «Львівська політехніка», 2006. – 329 с.
12. Варакута С. А. Управление качеством продукции : учебн. пособие / С. А. Варакута. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 207 с.
13. Герчикова И. Н. Международные экономические организации: регулирование мирохозяйственных связей и предпринимательской деятельности : учебн. пособие / И. Н. Герчикова. – М. : Консалтбанкир, 2000. – 624 с.
14. Гибсон Дж. Л. Организация: поведение, структура, процессы : пер. с англ. – 8-е изд. / Дж. Л. Гибсон, Д. М. Иванцевич, Д. Х. Донелли. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 662 с.
15. Лифиц И. М. Теория и практика оценки конкурентоспособности товаров и услуг / И. М. Лифиц. – М. : Юрайт, 2001. – 224 с.
16. Мишин В. Н. Управленеи качеством : учебн. пособие для вузов / В. Н. Мишин. – М. :ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 303 с.
17. Харрингтон Дж. Х. Управление качеством в американских корпорациях : сокр. пер. с англ. / Дж. Х. Харрингтон. – М. : Экономика, 2009. – 271 с.
18. Шаповал М. І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації : підручник. – 2-е вид. / М. І. Шаповал. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 2008. – 152 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зав. кафедри _____

студента ____ курсу групи ____
факультету товарознавства і
торговельного підприємництва

(ПІБ у род. відм.)

Заява

Прошу дозволити мені виконання дипломної роботи з теми _____

_____ під керівництвом _____.

Дата

Підпис

Додаток Б

Харківський державний університет харчування та торгівлі
(повне найменування вищого навчального закладу)

факультет товарознавства і торговельного підприємництва
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

кафедра товарознавства, управління якістю та екологічної безпеки
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

спеціаліст
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «_____»
_____»

Виконала: студент(ка) __ курсу, групи ____
напряму спеціальності
7.03051004 «Управління безпечністю та
(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

якістю товарів»

(прізвище та ініціали)

Керівник _____
(прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Харків – _____ року

Додаток В

**ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧУВАННЯ ТА
ТОРГІВЛІ**

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет _____

Кафедра _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____

Спеціальність _____

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедру

«__» _____ 20__ р.

**З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: _____

керівник роботи _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від «__» _____ 20__ р. № _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи: _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить зробити): _____

5. Перелік графічного матеріалу _____

6. Консультант розділів дипломної роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1, 2, 4 Висновки			
Розділ 3			
Розділ 5			

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Отримання завдання		
2	Огляд літератури за темою диплому		
3	Формулювання задач дослідження, вибір предметів дослідження, планування експерименту		
4	Виконання третього розділу		
5	Написання четвертого розділу		
6	Написання п'ятого розділу		
7	Формування висновків та пропозицій		
8	Оформлення списку літератури		
9	Оформлення додатків		

Студент(ка)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник проекту

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Додаток Г

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧУВАННЯ
ТА ТОРГІВЛІ

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ**

Направляється студент(ка) _____ до захисту дипломного проекту (роботи)
(прізвище та ініціали)

спеціальністю _____
(шифр і назва спеціальності)

на тему: _____

Дипломний проект (робота) і рецензія додаються.

Директор інституту, декан факультету, завідувач відділення _____
(підпис)

Довідка про успішність

_____ за період навчання в інституті, на факультеті, у відділенні
(прізвище та ініціали студента)

_____ з 20____ року до 20____ року повністю
виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з таким розподілом
оцінок за:

національною шкалою: відмінно ____%, добре ____%, задовільно ____%;

шкалою ECTS: A ____%; B ____%; C ____%; D ____%; E ____%.

Секретар факультету (відділення) _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломного проекту (роботи)

Студент(ка) _____

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис)

“ ____ ” _____ 20 ____ року

Висновок кафедри про дипломний проект (роботу)

Дипломна робота розглянута. Студент(ка) _____
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даної роботи в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____
(назва)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ _____ ” _____ 20__ року

Навчальне видання

УКЛАДАЧІ:
ОДАРЧЕНКО Микола Семенович
ОДАРЧЕНКО Андрій Миколайович
СОКОЛОВА Євгенія Борисівна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ
ДИПЛОМНИХ РОБІТ
для студентів спеціальності
7.03051004 «Управління безпечністю та якістю товарів»

Підписано до друку 30.12.2015 Формат 60x84 1/16. Папір офс.
Ум. друк. арк. 3,3 Тираж 25 прим. Поз. 123

Видавець та виготівник
Харківський державний університет харчування та торгівлі
вул. Клочківська, 333, Харків, 61051
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №4417 від 10.10.2012 р.